

تأثیر برنامه درسی پنهان بر رفتار هنرجویان هنرستان‌های تربیت بدنی

پروین صمدی*
رقیه حیدری**

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر برنامه درسی پنهان بر رفتار هنرجویان تربیت بدنی و دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر تهران انجام شد، که روش پژوهش توصیفی تحلیلی بود. جامعه آماری، دانش‌آموزان و هنرجویان متوسطه شهر تهران و حجم نمونه آن که به روش کوکران و به صورت خوشه‌ای چندمرحله‌ای تصادفی انتخاب گردیده ۲۰۰ نفر از هنرجویان هنرستانها و ۱۸۸ نفر از دانش‌آموزان دبیرستان‌ها از هر دو جنس می‌باشند. جهت جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد، و جهت تعیین میزان تأثیر برنامه درسی پنهان در مقوله‌های مورد پژوهش از پرسشنامه استفاده شده است، که روایی صوری پرسشنامه توسط اساتید و متخصصین و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ که برای پرسشنامه برنامه درسی پنهان $\alpha=0.95$ بدست آمد. نتایج تحقیق نشان داد که میزان اثر برنامه درسی پنهان در ابعاد مورد مطالعه (قوانین، مناسبات اجتماعی، فضای فیزیکی، منابع انسانی، وسایل ورزشی و آموزشی، متغیرهای فرهنگی و آسیب‌های جسمانی) بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان به طور معنی‌دار در حد زیاد است. همچنین بین همبستگی برنامه درسی پنهان در ابعاد مورد مطالعه و رفتار از لحاظ جنسیت تفاوت وجود دارد.

واژگان کلیدی: برنامه درسی پنهان، تربیت بدنی، دانش‌آموزان، هنرجویان

*دانشیار دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه الزهراء، (نویسنده مسؤل) p.samadi2013@yahoo.com
** کارشناس ارشد برنامه درسی الزهراء

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۴/۱۹، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۶/۲۸

۱- مقدمه و بیان مسئله

برنامه درسی، به عنوان یک قلمرو معرفتی، دارای تنوع، پیچیدگی‌ها و ابعاد شناخته شده و ناشناخته‌ای است که بعضاً صرف نظر از نحوه عبارت پردازی، شامل عناصر مشابهی بوده و کوشش‌هایی در مورد طبقه‌بندی آن انجام شده است. در باب همین موضوع پوزنر (Posner) برای تشریح بهتر برنامه درسی به پنج نوع برنامه درسی: رسمی، اجرایی یا عملیاتی، پنهان، پوچ و فوق برنامه می‌پردازد. تنوع طبقه‌بندی‌ها و تلاش در جهت تبیین فاصله بین برنامه درسی رسمی و تجویزی و برنامه درسی اجرا شده و دریافت شده، تمرکز صاحب نظران را به برنامه درسی پنهان بیشتر کرد، بویژه آنکه موج انتقاد از برنامه درسی رسمی از دهه ۱۹۶۰ با دیدگاه‌های بحث‌انگیز ایوان ایلچ (Illich) در کتاب «مدرسه زدایی» از جامعه مطرح شد. وی در این کتاب می‌نویسد: «مدرسه برای ایفای چهار وظیفه اصلی مواظبت اجباری، توزیع مردم به نقش‌های شغلی، یادگیری ارزشهای مسلط و کسب دانش‌ها و مهارت‌های موردپسند اجتماعی توسعه پیدا کرده است». بر این اساس برنامه درسی پنهان احتمالاً باید در بسیاری از جنبه‌ها از برنامه درسی آشکار موثرتر باشد (ایزدی و همکاران، ۱۳۸۸).

تحقیقات انجام شده مانند بیان‌فر و همکاران (۱۳۸۹) نشان می‌دهد که برقراری روابط اجتماعی سالم در محیط مدرسه از آثار منفی برنامه درسی پنهان جلوگیری می‌کند. یا تحقیق رضوانفر (۱۳۹۰) بیان‌کننده آن است که قوانین و مقررات، وسایل و محیط فیزیکی بر رفتار دانش‌آموزان تاثیر زیادی دارد. صفایی موحد (۱۳۹۰) نیز در تحقیق خود به این نتیجه رسید که دانشجویان رشته علوم ریاضی براساس جنبه‌های علمی و دانشجویان علوم تربیتی بر اساس مصلحت‌اندیشی استادان خود را انتخاب می‌کنند. نتایج تحقیق برزگری و مهدی‌وند (۱۳۹۱) نشان داد که آسیب‌هایی که دانش‌آموزان در زنگ تربیت بدنی به آنها دچار می‌شوند اغلب باعث غیبت از کلاس، کاهش نمرات تحصیلی، افسردگی، کاهش اعتماد به نفس، دوست‌یابی و... می‌شود.

در نتایج تحقیق مهرمحمدی و علیخانی (۱۳۸۲) مشخص شد که مدارس که دارای جو اجتماعی بازتری هستند کیفیت روابط اجتماعی حاکم به گونه‌ای است که دانش‌آموزان راحت‌تر، اظهار نظر یا حتی انتقاد می‌کنند و چنین رفتاری را نامناسب تلقی نمی‌کنند. نتایج تحقیق ژنگ دانگ (gu zheng dong) (۲۰۱۳) حاکی از آن است که تاثیر پذیری دانشجویان از ابعاد پنهان برنامه درسی به خصوص در بعد اخلاقی بیشتر است. جان میگوئل و فرناندز بالبوآ (Miguel, Juan & Balboa, Fernandez) (۱۹۹۳)

در تحقیقی خود به این بحث پرداخته‌اند که چگونه مربیان تربیت بدنی از طریق برنامه درسی پنهان باعث بی‌عدالتی اجتماعی و نابرابری می‌شوند. با توجه به مطالب گفته شده یکی از حوزه‌هایی که به طور چشم‌گیری متاثر از برنامه درسی پنهان است حوزه تربیت بدنی است. تربیت بدنی فرایندی است آموزشی- تربیتی که هدف آن تکامل همه جانبه انسان در طول زندگی است به عبارتی بخشی از تعلیم و تربیت است که به واسطه حرکت و ورزش جریان رشد را در تمامی ابعاد انسانی تسهیل و هماهنگ می‌نماید و به شکوفایی استعدادها و مطالب کمکی می‌کند (سواری ۱۳۹۲: ۳۹). لذا اهمیت دادن به ابعاد مختلف برنامه درسی به خصوص تربیت بدنی ضروری به نظر می‌رسد. در این تحقیق پژوهشگر به بررسی این سوال پرداخته است که آیا برنامه درسی پنهان بر رفتار دانش‌آموزان دبیرستانها و هنرجویان هنرستانهای تربیت بدنی در ابعاد مختلف (قوانین و مقررات، نحوه برقراری روابط و مناسبات اجتماعی داخل مدارس و هنرستانهای تربیت بدنی، محیط و فضای فیزیکی هنرستانها و مدارس، وسایل و مواد ورزشی و آموزشی و منابع انسانی، متغیرهای فرهنگی و آسیب‌های جسمانی) تاثیر دارد؟.

۲. روش شناسی

برای پاسخگویی به سؤال پژوهش از روش پیمایشی استفاده شد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان و هنرجویان متوسطه شهر تهران بود که ۲۰۰ هنرجو و ۱۸۸ دانش‌آموز دوره متوسطه براساس فرمول کوکران و به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای به عنوان نمونه انتخاب شدند. داده‌های پژوهش نیز از طریق پرسشنامه محقق‌ساخته در مقیاس لیکرت گردآوری شد که روایی آن به دو طریق روایی صوری و روایی سازه‌ای و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ ۰,۹۵ برآورد شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز در بخش توصیف آماری از جدول توزیع فراوانی، اندازه‌های گرایش به مرکز (میانگین) و پراکندگی‌ها (انحراف استاندارد) و در بخش استنباط آماری از آزمون‌های پارامتریک t تک گروهی، t گروه‌های مستقل و آزمون ناپارامتریک u من وایتنی استفاده شد.

۳. یافته‌های تحقیق

یافته‌های پژوهش براساس سؤالات به شرح زیر است:

سؤال اول: میزان تاثیر برنامه درسی پنهان بر رفتار دانش‌آموزان دبیرستانها و هنرجویان هنرستانهای تربیت بدنی به طور کلی چقدر است؟

جدول ۱: تاثیر برنامه درسی پنهان بر رفتار دانش‌آموزان

مقیاس	نوع میانگین	مقدار میانگین	تعداد	انحراف معیار	خطای معیار میانگین	t	درجه آزادی	معنی‌داری
رفتار	تجربی	۲۲,۴	۳۸۸	۳,۸۷	۰,۲۰	۲۲,۳۹	۳۸۷	۰,۰۵
	نظری	۱۸						

نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد که تفاوت بین میانگین تجربی (۲۲,۴) تأثیر برنامه درسی پنهان بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان دوره متوسطه و میانگین نظری (۱۸) از نظر آماری معنی‌دار است. بنابراین با ۹۵٪ اطمینان می‌توان گفت که تأثیر برنامه درسی پنهان بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان دوره متوسطه بالاتر از میانگین و حد انتظار است.

سوال دوم پژوهش: میزان تاثیر برنامه درسی پنهان در بعد قوانین و مقررات هنرستانهای تربیت بدنی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان چقدر است؟

جدول ۲: تأثیر قوانین و مقررات بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان

مقیاس	نوع میانگین	مقدار میانگین	تعداد	انحراف معیار	خطای معیار میانگین	t	درجه آزادی	معنی‌داری
قوانین و مقررات	تجربی	۲۳,۲۳	۳۸۸	۳,۷۲	۰,۲۰	۲۷,۶۶	۳۸۷	۰,۰۵
	نظری	۱۸						

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که تفاوت بین میانگین تجربی (۲۳,۲۳) تأثیر برنامه درسی پنهان در بعد قوانین و مقررات هنرستانهای تربیت بدنی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان و میانگین نظری (۱۸) از نظر آماری معنی‌دار است. بنابراین با ۹۵٪ اطمینان می‌توان گفت که تأثیر بعد قوانین و مقررات برنامه درسی پنهان هنرستانهای تربیت بدنی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان دوره متوسطه بالاتر از میانگین و حد انتظار است.

سوال سوم پژوهش: میزان تأثیر برنامه درسی پنهان در بعد نحوه برقراری روابط و مناسبات اجتماعی داخل مدارس و هنرستانهای تربیت بدنی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان چقدر است؟

جدول ۳: تأثیر نحوه برقراری روابط و مناسبات اجتماعی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان

مقیاس	نوع میانگین	مقدار میانگین	تعداد	انحراف معیار	خطای معیار میانگین	t	درجه آزادی	معنی‌داری
روابط و مناسبات اجتماعی	تجربی	۲۲,۶۸	۳۸۸	۳,۴۳	۰,۱۷	۲۶,۹۰	۳۸۷	۰,۰۵
	نظری	۱۸						

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که تفاوت بین میانگین تجربی (۲۲,۶۸) تاثیر برنامه درسی پنهان در بعد نحوه برقراری روابط و مناسبات اجتماعی داخل مدارس و هنرستانهای تربیت بدنی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان و میانگین نظری (۱۸) از نظر آماری معنی‌دار است. بنابراین با ۹۵٪ اطمینان می‌توان گفت که تاثیر بعد نحوه برقراری روابط و مناسبات اجتماعی داخل مدارس و هنرستانهای برنامه درسی پنهان هنرستانهای تربیت بدنی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان دوره متوسطه بالاتر از میانگین و حد انتظار است.

سوال چهارم پژوهش: میزان تاثیر برنامه درسی پنهان در بعد محیط و فضای فیزیکی هنرستانهای تربیت بدنی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان چقدر است؟
جدول ۴: تاثیر محیط و فضای فیزیکی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان

مقیاس	نوع میانگین	مقدار میانگین	تعداد	انحراف معیار	خطای معیار میانگین	t	درجه آزادی	معنی‌داری
محیط و فضای فیزیکی	تجربی	۲۲,۷۲	۳۸۸	۳,۴۶۴	۰,۱۷۶	۲۶,۸۲۳	۳۸۷	۰,۰۵
	نظری	۱۸						

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که تفاوت بین میانگین تجربی (۲۲,۷۲) تاثیر برنامه درسی پنهان در بعد محیط و فضای فیزیکی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان و میانگین نظری (۱۸) از نظر آماری معنی‌دار است. بنابراین با ۹۵٪ اطمینان می‌توان گفت که تاثیر بعد محیط و فضای فیزیکی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان برنامه درسی پنهان هنرستانهای تربیت بدنی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان دوره متوسطه بالاتر از میانگین و حد انتظار است.

سوال پنجم پژوهش: میزان برنامه درسی پنهان در بعد وسایل و مواد ورزشی و آموزشی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان چقدر است؟
جدول ۵: تاثیر وسایل و مواد ورزشی و آموزشی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان

مقیاس	نوع میانگین	مقدار میانگین	تعداد	انحراف معیار	خطای معیار میانگین	t	درجه آزادی	معنی‌داری
مواد وسایل و آموزشی ورزشی	تجربی	۲۲,۵۷	۳۸۸	۳,۸۸۷	۰,۱۹۷	۲۳,۱۵۷	۳۸۷	۰,۰۵
	نظری	۱۸						

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که تفاوت بین میانگین تجربی (۲۲,۵۲) تاثیر برنامه درسی پنهان در بعد مواد و وسایل آموزشی و ورزشی و میانگین نظری (۱۸) از نظر آماری معنی‌دار است. بنابراین با ۹۵٪ اطمینان می‌توان گفت که تاثیر بعد مواد و وسایل آموزشی و ورزشی برنامه درسی پنهان هنرستانهای تربیت بدنی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان دوره متوسطه بالاتر از میانگین و حد انتظار است.

سوال ششم پژوهش: میزان برنامه درسی پنهان در بعد متغیرهای فرهنگی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان چقدر است؟

جدول ۶: تاثیر متغیرهای فرهنگی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان

مقیاس	نوع میانگین	مقدار میانگین	تعداد	انحراف معیار	خطای معیار میانگین	t	درجه آزادی	معنی‌داری
متغیرهای فرهنگی	تجربی	۲۲,۲۵	۳۸۸	۳,۹۵۸	۰,۲۰۱	۲۱,۱۳۹	۳۸۷	۰,۰۵
	نظری	۱۸						

نتایج جدول ۶ نشان می‌دهد که تفاوت بین میانگین تجربی (۲۲,۲۵) تاثیر برنامه درسی پنهان در بعد متغیرهای فرهنگی و میانگین نظری (۱۸) از نظر آماری معنی‌دار است. بنابراین با ۹۵٪ اطمینان می‌توان گفت که تاثیر بعد متغیرهای فرهنگی برنامه درسی پنهان هنرستانهای تربیت بدنی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان دوره متوسطه بالاتر از میانگین و حد انتظار است.

سوال هفتم پژوهش: میزان تاثیر برنامه درسی پنهان در بعد آسیب‌های جسمانی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان چقدر است؟

جدول ۷: تاثیر آسیب‌های جسمانی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان

مقیاس	نوع میانگین	مقدار میانگین	تعداد	انحراف معیار	خطای معیار میانگین	t	درجه آزادی	معنی‌داری
آسیب‌های جسمانی	تجربی	۲۱,۰۹	۳۸۸	۴,۰۸۵	۰,۲۰۷	۱۴,۸۹۰	۳۸۷	۰,۰۵
	نظری	۱۸						

نتایج جدول ۷ نشان می‌دهد که تفاوت بین میانگین تجربی (۲۱,۰۹) تاثیر برنامه درسی پنهان در بعد آسیب‌های جسمانی و میانگین نظری (۱۸) از نظر آماری معنی‌دار است. بنابراین با ۹۵٪ اطمینان می‌توان گفت که تاثیر بعد آسیب‌های جسمانی برنامه

درسی پنهان هنرستانهای تربیت بدنی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان دوره متوسطه بالاتر از میانگین و حد انتظار است.

سوال هشتم پژوهش: میزان تاثیر برنامه درسی پنهان بر رفتار هنر جویان و دانش‌آموزان پسر به تفکیک هر یک از متغیرها (قوانین و مقررات، روابط و مناسبات اجتماعی، محیط و فضای فیزیکی، منابع انسانی، مواد و وسایل ورزشی و آموزشی، فرهنگی و آسیب‌های جسمانی) چقدر است؟
جدول ۸: تاثیر برنامه درسی پنهان بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان پسر به تفکیک متغیرها

معنی‌داری	t	درجه آزادی	خطای معیار میانگین	انحراف معیار	میانگین	نوع میانگین	مقیاس
۰,۰۵	۱۲,۸۶۵	۲۰۱	۰,۳۰۴	۴,۳۲۱	۲۱,۹۱	تجربی	رفتار
					۱۸	نظری	
۰,۰۵	۱۷,۶۶۶	۲۰۱	۰,۲۸۴	۴,۰۴۳	۲۳,۰۲	تجربی	قوانین و مقررات
					۱۸	نظری	
۰,۰۵	۱۷,۳۶۸	۲۰۱	۰,۲۵۴	۳,۶۱۰	۲۲,۴۱	تجربی	روابط و مناسبات اجتماعی
					۱۸	نظری	
۰,۰۵	۱۶,۸۸۷	۲۰۱	۰,۲۶۸	۳,۸۰۴	۲۲,۵۲	تجربی	محیط و فضای فیزیکی
					۱۸	نظری	
۰,۰۵	۱۲,۵۳۱	۲۰۱	۰,۳۰۴	۴,۳۲۳	۲۱,۸۱	تجربی	منابع انسانی، مواد و وسایل ورزشی و آموزشی
					۱۸	نظری	
۰,۰۵	۱۱,۱۳۶	۲۰۱	۰,۳۰۹	۴,۳۹۱	۲۱,۴۴	تجربی	فرهنگی
					۱۸	نظری	
۰,۰۵	۱۱,۲۶۹	۲۰۱	۰,۳۰۹	۴,۳۸۹	۲۱,۴۸	تجربی	آسیب‌های جسمانی
					۱۸	نظری	

بر پایه شاخص‌های ارائه شده در جدول ۸، تفاوت بین میانگین تجربی (۲۱,۰۹) و میانگین نظری (۱۸) در تمامی مقیاس‌های برنامه درسی پنهان از نظر آماری معنی‌دار است. بنابراین میزان اثر برنامه درسی پنهان در ابعاد مورد مطالعه (قوانین و مقررات، روابط و مناسبات اجتماعی، محیط و فضای فیزیکی، منابع انسانی، مواد و وسایل ورزشی

و آموزشی، فرهنگی و آسیب های جسمانی) بر رفتار هنرجویان و دانش آموزان پسر بالاتر از میانگین و حد انتظار است.

سوال نهم پژوهش: میزان تاثیر برنامه درسی پنهان بر رفتار هنر جویان و دانش آموزان دختر به تفکیک هر یک از متغیرها (قوانین و مقررات، روابط و مناسبات اجتماعی، محیط و فضای فیزیکی، منابع انسانی، مواد و وسایل ورزشی و آموزشی، فرهنگی و آسیب های جسمانی) چقدر است؟
جدول ۹: تاثیر برنامه درسی پنهان بر رفتار هنرجویان و دانش آموزان دختر به تفکیک متغیرها

مقیاس	نوع میانگین	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار میانگین	درجه آزادی	t	معنی داری
رفتار	تجربی	۲۲,۹۳	۳,۲۴۳	۰,۲۳۸	۱۸۵	۲۰,۷۳۱	۰,۰۵
	نظری	۱۸					
قوانین و مقررات	تجربی	۲۳,۴۵	۳,۳۴۰	۰,۲۴۵	۱۸۵	۲۲,۲۵۹	۰,۰۵
	نظری	۱۸					
روابط و مناسبات اجتماعی	تجربی	۲۲,۹۷	۳,۲۰۰	۰,۲۳۵	۱۸۵	۲۱,۱۹۲	۰,۰۵
	نظری	۱۸					
محیط و فضای فیزیکی	تجربی	۲۲,۹۳	۳,۰۴۷	۰,۲۲۳	۱۸۵	۲۲,۰۶۴	۰,۰۵
	نظری	۱۸					
منابع انسانی، مواد و وسایل ورزشی و آموزشی	تجربی	۲۳,۳۹	۳,۱۶۱	۰,۲۳۲	۱۸۵	۲۳,۲۶۷	۰,۰۵
	نظری	۱۸					
فرهنگی	تجربی	۲۳,۱۲	۳,۲۱۵	۰,۲۳۶	۱۸۵	۲۱,۷۳۵	۰,۰۵
	نظری	۱۸					
آسیب های جسمانی	تجربی	۲۰,۶۶	۳,۶۹۱	۰,۲۷۱	۱۸۵	۹,۸۳۵	۰,۰۵
	نظری	۱۸					

بر پایه شاخص های ارائه شده در جدول ۹، تفاوت بین میانگین تجربی (۲۱,۰۹) و میانگین نظری (۱۸) در تمامی مقیاس های برنامه درسی پنهان از نظر آماری معنی دار است. بنابراین میزان اثر برنامه درسی پنهان در ابعاد مورد مطالعه (قوانین و مقررات، روابط و مناسبات اجتماعی، محیط و فضای فیزیکی، منابع انسانی، مواد و وسایل ورزشی و آموزشی، فرهنگی و آسیب های جسمانی) بر رفتار هنرجویان و دانش آموزان دختر بالاتر از میانگین و حد انتظار است.

سوال دهم: سوال دهم پژوهش: آیا میزان تاثیر برنامه درسی پنهان در ابعاد مورد مطالعه (قوانین و مقررات، روابط و مناسبات اجتماعی، محیط و فضای فیزیکی، منابع انسانی، مواد و وسایل ورزشی و آموزشی، فرهنگی و آسیب های اجتماعی) بر رفتار دانش آموزان دختر و پسر متفاوت است؟
جدول ۱۰: تاثیر برنامه درسی پنهان بر رفتار هنرجویان و دانش آموزان پسر و دختر به تفکیک متغیرها

مقیاس	جنسیت	تعداد	رتبه میانگین	میانگین معیار	آزمون لیونز برای یکسانی واریانسها		آزمون t برای یکسانی میانگینها	
					f	معنی داری	t	درجه آزادی
رفتار	پسر	۲۰۲	۲۱,۹۱	۰,۳۰۴	۱۷,۶۲۸	<۰,۰۰۱P	-۲,۶۱۰	۳۸۶
	دختر	۱۸۶	۲۲,۹۳	۰,۲۳۸				
محیط و فضای فیزیکی	پسر	۲۰۲	۲۲,۵۲	۰,۲۶۸	۱۱,۵۱۶	<۰,۰۰۱P	-۱,۱۶۶	۳۸۶
	دختر	۱۸۶	۲۲,۹۳	۰,۲۲۳				
منابع انسانی، مواد و وسایل ورزشی و آموزشی	پسر	۲۰۲	۲۱,۸۱	۰,۳۰۴	۲۱,۲۶۷	<۰,۰۰۱P	-۴,۰۸۲	۳۸۶
	دختر	۱۸۶	۲۳,۳۹	۰,۲۳۲				
فرهنگی	پسر	۲۰۲	۲۱,۴۴	۰,۳۰۹	۱۸,۵۶۶	<۰,۰۰۱P	-۴,۲۷۷	۳۸۶
	دختر	۱۸۶	۲۳,۱۲	۰,۲۳۶				

مقیاس	جنسیت	تعداد	مجموع رتبه ها	میانگین رتبه ها	Z	معنی داری
قوانین و مقررات	پسر	۲۰۲	۲۱,۹۱	۰,۳۰۴	-۰,۵۱۸	>۰,۰۵
	دختر	۱۸۶	۲۲,۹۳	۰,۲۳۸		
روابط و مناسبات اجتماعی	پسر	۲۰۲	۲۲,۵۲	۰,۲۶۸	-۱,۴۱۰	>۰,۰۵
	دختر	۱۸۶	۲۲,۹۳	۰,۲۲۳		
آسیب های جسمانی	پسر	۲۰۲	۲۱,۸۱	۰,۳۰۴	-۱,۶۸۲	>۰,۰۵
	دختر	۱۸۶	۲۳,۳۹	۰,۲۳۲		

بر پایه شاخص‌های ارائه شده در جدول ۱۰، نتیجه آزمون t گروه‌های مستقل نشان می‌دهد که تفاوت بین میانگین پسران و دختران در مقیاس‌های رفتار، منابع انسانی، مواد و وسایل ورزشی و آموزشی و فرهنگی برنامه درسی پنهان از نظر آماری معنی‌دار بوده و میانگین دختران بیشتر از پسران است. همچنین نتیجه آزمون یومان‌ویتی نشان می‌دهد که بین میانگین پسران و دختران در مقیاس‌های مقررات، روابط و مناسبات اجتماعی و آسیب‌های جسمانی از نظر آماری معنی‌دار نیست. بنابراین می‌توان اظهار کرد که برنامه درسی پنهان در ابعاد رفتار، منابع انسانی، مواد و وسایل ورزشی و آموزشی و فرهنگی بر دانش‌آموزان دختر در مقایسه با دانش‌آموزان پسر اثر بیشتری داشته است. اما در مقیاس‌های قوانین و مقررات، روابط و مناسبات اجتماعی و آسیب‌های جسمانی تأثیر تقریباً برابری داشته است.

۴. بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه تمام سوالات مطروحه مورد آزمون قرار گرفت و خلاصه نتایج آنها در صفحات قبل آورده شد ما در اینجا فقط به توضیح نتایج تئوریک می‌پردازیم: در پاسخ به سوال اول و کلی این پژوهش این نتایج به دست آمد که میزان اثر برنامه درسی پنهان بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان به طور معنی‌دار در حد زیاد است. که این نتیجه با تحقیق اکثر پژوهشگران حوزه برنامه درسی پنهان همخوانی دارد که از جمله می‌توان به نتایج تحقیق ملکی (۱۳۸۱)، صفایی (۱۳۹۰) اشاره کرد که طبق نظر آنها تاثیر ابعاد پنهان برنامه درسی در اغلب موارد موثرتر از برنامه درسی آشکار عمل می‌کند و باعث شکل‌گیری تفکر و نگرش و گرایش‌ها در دانش‌آموزان می‌شود. در پاسخ به سوال دوم این پژوهش این نتایج به دست آمد که میزان اثر برنامه درسی پنهان در بعد قوانین و مقررات بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان به طور معنی‌دار در حد زیاد است. که این نتیجه همخوانی بیشتری با تحقیق فلاح و دیگران (۱۳۹۱) نسبت به بقیه دارد آنها در تحقیقی خود نشان دادند که قوانین و مقررات مدرسه، روابط میان فردی، روابط متقابل معلم و دانش‌آموز در یادگیری دانش‌آموزان موثر است که اکثر یادگیری‌ها با تغییر رفتار همراه است یا حداقل بر رفتار افراد تاثیر گذار است و این تایید کننده نتایج پاسخ سوال دوم پژوهش حاضر است که برنامه درسی پنهان در بعد قوانین و مقررات در رفتار دانش‌آموزان در حد زیاد موثر است.

در پاسخ به سوال سوم این پژوهش این نتایج به دست آمد که میزان اثر برنامه درسی پنهان در بعد نحوه برقراری روابط و مناسبات اجتماعی داخل مدارس بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان به طور معنی دار در حد زیاد است. که این نتیجه با نتایج تحقیق بیان فر و همکاران (۱۳۹۰) همخوانی بیشتری دارد آنان نشان دادند که اگر به بعد قوانین و مقررات در تربیت بدنی توجه نشود آنگاه دانش‌آموزان از درس تربیت بدنی به جای رفاقت، به رقابت و به جای روحیه ابتکار و نوآوری به انقیاد و اطاعت و ناسازگاری و انزوا طلبی در بین دانش‌آموزان را می‌آموزند.

در پاسخ به سوال چهارم این نتایج به دست آمد که میزان اثر برنامه درسی پنهان در بعد محیط و فضای فیزیکی هنرستانهای تربیت بدنی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان به طور معنی دار در حد زیاد است. که این نتیجه با نتایج تحقیق رضوانفر (۱۳۹۰) و بیان فر و همکاران (۱۳۹۰) همخوانی دارد. چراکه این پژوهشگران در پژوهش‌های خود به این نتیجه رسیدند که کلاسهای درس کاملاً زیبا، تزئین شده، پر نور و با امکانات و تجهیزات کافی برای تدریس، از عوامل موفقیت تحصیلی است. نتیجه تحقیق حاضر نیز نشان داد که برنامه درسی پنهان در بعد محیط و فضای فیزیکی در رفتار دانش‌آموزان و هنرجویان تربیت بدنی تاثیر زیادی دارد.

در پاسخ به سوال پنجم این نتایج به دست آمد که میزان اثر برنامه درسی پنهان در بعد منابع انسانی، وسایل و مواد ورزشی و آموزشی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان به طور معنی دار در حد زیاد است. نتیجه تحقیق حاضر با نتایج تحقیق بیان فر و همکاران (۱۳۹۰) و رضوانفر و همکاران (۱۳۹۰) بیشتر همخوانی دارد چراکه این محققین در تحقیق خود نشان دادند منابع انسانی، وسایل آموزشی بر یادگیری و رفتار دانش‌آموزان تاثیر زیادی دارد. به طور مثال وسایل کمک آموزشی از قبیل کتاب درسی، تصاویر و محتوای کتب و... حاوی پیام‌های ضمنی و مستتری هستند که گاهی این پیام‌ها مخالف اهداف نظام آموزشی و برنامه درسی رسمی است. مانند تبعیض نژادی، تبعیض جنسیتی و...

در پاسخ به سوال ششم این نتایج به دست آمد که میزان اثر برنامه درسی پنهان در بعد متغیرهای فرهنگی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان به طور معنی دار در حد زیاد است. که این نتیجه با نتایج تحقیق صفایی موحد (۱۳۹۰) و به خصوص پین کاس (۲۰۰۱) همخوانی بیشتری دارد زیرا که آنها در تحقیق خود به این نتیجه رسید

که رفتار دانش‌آموزان در کلاس درس، تاثیر جو اجتماعی و فرهنگی را از خود نشان می‌دهد. مانند کمک کردن، پایبندی به اعتقادات، احترام به معلم، منضبط بودن و... در پاسخ به سوال هفتم این نتایج به دست آمد که میزان اثر برنامه درسی پنهان در بعد متغیر آسیب‌های جسمانی بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان به طور معنی‌دار در حد زیاد است. که این نتیجه با نتایج تحقیق مالکی (۱۳۹۲)، برزگری و مهدوی‌وند (۱۳۹۱) همخوانی دارد، زیرا که آنها نیز در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که ارتباط عمیقی بین جسم و روان وجود دارد و اختلال سلامت هر یک سلامت دیگری را نیز به مخاطره می‌اندازد.

در پاسخ به سوالات هشتم و نهم این نتایج به دست آمد که میزان اثر برنامه درسی پنهان در ابعاد مورد مطالعه (قوانین و مقررات، روابط و مناسبات اجتماعی، محیط و فضای فیزیکی، منابع انسانی، مواد و وسایل ورزشی و آموزشی، فرهنگی و آسیب‌های اجتماعی) بر رفتار هنرجویان و دانش‌آموزان دختر و پسر به طور معنی‌دار در حد زیاد است. و با نتایج تحقیق اکثر صاحب‌نظران حوزه برنامه درسی پنهان همخوانی دارد. زیرا که طبق نظر اکثر آنها تاثیر ابعاد پنهان برنامه درسی در اغلب موارد بیشتر از برنامه درسی آشکار است و باعث شکل‌گیری تفکر و نگرش و گرایش‌ها، مسئولیت‌پذیری، مشارکت، وفاداری، تعهد و... در دانش‌آموزان می‌شود. در پاسخ به سوال دهم این نتایج به دست آمد که میانگین نمره‌های دانش‌آموزان دختر در مقیاس‌های رفتار، منابع انسانی، مواد و وسایل ورزشی و آموزشی و ابعاد فرهنگی سنجش تاثیر برنامه درسی پنهان بر رفتار دانش‌آموزان به طور معنی‌دار بیشتر از میانگین نمره‌های دانش‌آموزان پسر است. بنابراین می‌توان چنین اظهار داشت که برنامه درسی پنهان در ابعاد مذکور بر دانش‌آموزان دختر در مقایسه با دانش‌آموزان پسر اثر بیشتری داشته است. چرا که دختران اساساً حساس، منبسط و منظم هستند و روحیه اطاعت‌پذیری بیشتری دارند، به همین خاطر به ویژگی‌های فرهنگی، به امکانات اطراف خود و چگونگی رفتار خود اهمیت بیشتری می‌دهند.

- اهمیت بیشتری (اختصاص زمان بیشتر، استفاده از دبیران تخصصی و انتخاب آنها براساس ویژگی‌های فرهنگی و مذهبی) به درس تربیت بدنی مانند سایر دروس داده شود.

- امکانات و محیط و فضای مناسب برای تدریس تربیت بدنی فراهم شود.

- حیطة ی اختیارات معلم ورزش به طور مشخص بیان شده و در جهت کیفیت بخشی به این درس گسترش یابد.

- در انتخاب وسایل و امکانات آموزشی و ورزشی به تفاوت‌های جنسیتی توجه شود (بعضی از وسایل ورزشی ممکن است برای دختران مناسب نباشد).

- برنامه ها با رعایت نکات ایمنی اجرا شود تا از بروز آسیب های جسمانی جلوگیری کرده یا آنها را به حداقل رساند.

منابع

- ایزدی، صمد. شارع پور، محمود. قربانی قهرمان، مرضیه (۱۳۸۸). «بررسی نقش برنامه درسی پنهان در ایجاد نگرش به اقتدار، مطالعات ملی، دوره ۱۰، شماره ۳. ۱۳۸۸.
- باوفا، داود. صفایی موحد، سعید (۱۳۹۲). به سوی فرانظریه ای برای شناخت برنامه درسی پنهان. تهران: فصلنامه پژوهش در برنامه ریزی درسی. سال دهم، دوره دوم، شماره ۱۰ (پیاپی ۳۷). صص ۹۶-۷۶.
- برزگری، علی. مهدی وند، ایوب (۱۳۹۱). «ارتباط بین آسیب های جسمانی و روانی مدرسه ای دانش آموزان». رشد آموزش تربیت بدنی، دوره سیزدهم، شماره ۳، صص ۵۵-۵۱.
- بیان فر، فاطمه. ملکی، حسن. سیف، علی اکبر. دلاور، علی (۱۳۹۰). «تبیین اثر برنامه درسی پنهان مدارس بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی به منظور ارائه مدل»، فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران، شماره ۳۷، سال پنجم، شماره ۱۷، صص ۸۵-۵۷.
- حداد علوی، رودابه. عبدالهی، احمد. احمدی، امیدعلی (۱۳۸۶). «برنامه درسی پنهان: پژوهشی در یادگیری های ضمنی مدرسه؛ مورد: روحیه علمی». فصلنامه تعلیم و تربیت. صص ۶۶-۳۳.
- رضوانفر، معصومه سلطان. دلگشایی، یلدا. رضازاده، حمیدرضا (۱۳۹۰). «تاثیر برنامه درسی پنهان بر رفتار تحصیلی هنرجویان رشته تربیت بدنی». تهران: رشد فنی و حرفه‌ای، دوره هفتم، شماره ۲.
- سبحانی نژاد، مهدی. منافی شرف آباد، کاظم (۱۳۹۰). «جامعه شناسی آموزش و پرورش (مبانی، رویکردها، سیرجامع نظریه ها و حوزه های شاخص)». تهران: انتشارات یسطرون.
- سواری، مصطفی (۱۳۹۲). «ورزش و اثرات روانی، اجتماعی و بدنی آن روی افراد». تهران: رشد آموزش تربیت بدنی، دوره ی سیزدهم، شماره ی ۳، صص ۳۹-۳۸.
- صفایی موحد، سعید (۱۳۹۰). «واکاوی هنجارهای پنهان (برنامه درسی پنهان) موثر بر انتخاب استاد راهنما: یک مطالعه پدیدار شناختی». پایان نامه دکترا، دانشکده ی علوم تربیتی دانشگاه خوارزمی تهران.
- عابدی، احمد. تاجی، مریر (۱۳۸۰). «نقش برنامه درسی پنهان در شکل گیری شخصیت و رفتار دانش آموزان». فصلنامه آموزه، شماره ۹.

علیخانی، محمدحسین. مهرمحمدی، محمود (۱۳۸۴). بررسی پیامدهای قصد نشده (برنامه درسی پنهان) ناشی از جو اجتماعی مدارس دوره متوسطه شهر اصفهان و ارائه راهکارهایی برای کاهش پیامدهای منفی آن. دوماهنامه دانشور رفتار. صص ۴۸-۳۹.

فلاح، وحید. بریمانی، ابوالقاسم. نیاز آذری، کیومرث. موتمنی، همایون. مهدوی، هیلدا (۱۳۹۱). «بررسی نقش مولفه‌های برنامه درسی پنهان بر یادگیری دانش‌آموزان در مدارس متوسطه». پژوهشگر (مدیریت)، شماره ۹ (ویژه نامه). صص ۵۱-۴۵.

گوردون، رابرت (۱۳۷۵/۱۹۹۴). برنامه درسی پنهان. ترجمه محمد داوودی. فصلنامه حوزه و دانشگاه، صص ۲۷-۱۷.

مالکی، ابراهیم (۱۳۹۲). «آثار روانی تربیت بدنی: بررسی رابطه کاهش ناراحتیهای روانی با فعالیتهای بدنی». فصلنامه رشد آموزش تربیت بدنی، دوره چهاردهم، شماره ۱، صص ۱۵-۱۲.

ملکی، حسن (۱۳۸۱). برنامه ریزی درسی (راهنمای عمل). تهران انتشارات مدرسه. مهرمحمدی، محمود (۱۳۸۹). برنامه درسی، نظرگاهها، رویکردها و چشم اندازها. تهران: سمت. چاپ چهارم.

Fernandez-Balboa, J. M. (1993). Sociocultural characteristics of the hidden curriculum in physical education. *Quest*, 45(2), 230-254.

Hendry, L. B., & Welsh, J. (1981). Aspects of the hidden curriculum: teachers' and pupils' perceptions in physical education. *International review of sport sociology*, 16(4), 27-42.

Zhengdong, G. (2013, January). The method to make hidden curriculum of physical education explicitly. In *Measuring Technology and Mechatronics Automation (ICMTMA), 2013 Fifth International Conference on* (pp. 1188-1191). IEEE.